

entinje pa nikoli ne bi bil primoran izdati.³³ Taka uredba materije s stališča zakonske tehnike ne bi delala nobenih težav, bila bi pa korak odločilne važnosti v borbi države za ohranitev zdravja in naravnega razvoja populacije.

Vrednost pravnega predmeta v načrtu enotnega civilnopravnega reda za našo državo.

Dr. E. Pajnič.

Načrt bodočega zakona o sodnem postopanju v državljanskih pravnih stvareh za vso kraljevino se pač bistveno naslanja na avstrijski pravilnik o sodni pristojnosti in civilnopravdni red, kakršna sta v veljavi v Sloveniji in Dalmaciji, ne ozira se pa na zakonite izpremembe gornjih zakonov¹, ki so jih povzročile silno izpremenjene gospodarske razmere, zlasti zmanjšana kupna moč denarja pri nas. Slednja vpliva na določitev vrednosti pravnega predmeta, ta vrednost pa je merodavna za določitev stvarne pristojnosti sodišča, ki naj reši zadevno pravdo.

Komisija, ki je sestavila načrt, je glede kupne moči našega dinarja zavzela stališče, da ustreza deset sedanjih dinarjev nekako enemu predvojnemu dinarju.² Potemtakem bi se

³² Hoche-Brandenburg (str. 39) opozarjata na odločbo nemškega državnega sodišča z dne 16. maja 1914 (Zbirka kaz. sod. odločb, zv. 48, str. 268), ki je priznala zdravniku, da sme kot priča zaslišan glede posameznih točk svoje izpovedi odkloniti odgovor. Za današnje pravo v naših pokrajinah, kjer velja določba slična § 153 starega avstr. k. pr. r., bi bilo tako, v Nemčiji le »širokogrudno« tolmačenje povsem zakonito, ker govori ta paragraf tudi o možnosti odklonitve posameznega vprašanja. Žal, ta možnost odklonitve odpade, če se postavi sodišče na stališče, da je primer take važnosti, da mora zdravnik navzlic izraženi volji, čuvati svojo tajnost, vendar le izpovedati.

¹ Zak. 30. jan. 1922 Ur. l. št. 150/22 in uredba 15. aprila 1924 štev. 16.435, št. 106 Služ. Nov. posl. XXIII, Ur. l. 144/24).

² Glej »obrazložjenje« k načrtu.

bila vrednost vsakega pravnega predmeta — po številki izražena — podesetorila proti predvojni vrednosti in pričakovati bi bilo, da načrt izpreminja po tem ključu vse vrednostne določbe avstrijskih civilnopravnih zakonov.³ Načrt pa hodi deloma druga pota.

Po načrtu so redna sodišča⁴ v državljanskih pravnih stvareh: okrajna (»srezka«) sodišča, okrožna sodišča⁵, trgovinska sodišča, apelacijska sodišča in kasacijsko sodišče. Glede razmerja v stopnjah se ni ničesar izpremenilo. Izvršuje se pa sodna oblast in sicer pri okraj. sodiščih po sodniku p o e d i n c u, pri okrožnih in trgovinskih sodiščih praviloma v senatih (»veče«) treh sodnikov.⁶ Pri okrožnih in trgovinskih sodiščih naj razpravlja in sodi s o d n i k - p o e d i n e c le v imovinskih stvareh, kojih denarna vrednost ne presega 10.000 dinarjev (desettisoč Din). V pravnih stvareh, kjer ni odločiti o zahtevku imovinskega značaja (n. pr. v pravnih na ločitev zakona i. dr.) nastopa naj senat treh sodnikov. Vrednostna meja pravnega predmeta, merodajna za pristojnost okrajnega sodišča, je po načrtu le 6000 Din; če presega ta znesek, nastopi pristojnost okrožnega ali trgovinskega sodišča in sicer do nadaljnjega zneska 10.000 Din s o d n i k a - p o e d i n c a pri okrožnem ali trgovinskem sodišču, sicer pa senatov teh sodišč. Pač pa se morejo sodne stranke zediniti, da sodi tudi v spornih stvareh preko vrednosti 10.000 Din sodnik poedinec (§ 6 nač.), kar naj se že v tožbi dokaže.

Glede trgovinskih sodišč⁷ je treba reči, da spadajo pred trgovinska sodišča v točkah § 47 1 do 7 načrta našete pravne stvari, ako vrednost pravnega predmeta presega znesek 6 tisoč dinarjev. V točki 7 § 47 nač. navedene menične in čekovne stvari spadajo torej le tedaj v podsodnost trgovinskih

³ Načrt me loči na zunaj pravilnik o sodni pristojnosti in civilni pravni red v ožjem pomenu. Obsega nepretrgano v sedmih delih vsega skupaj 716 paragrafov. Prvi del (§§ 1—100) obsega z malimi, a važnimi izpremembam; določbe avstrijskega pravilnika o sodni pristojnosti.

⁴ §§ 1—4 načrta.

⁵ »deželnih« sodišč načrt ne pozna.

⁶ Sestava trgovinskih in rudarskih senatov je slična, kot pri nas (sodnik lajik: »počasni sodija«).

⁷ § 47 nač.: § 51 s. pr.

sodišč, če njih vrednost presega vsoto 6000 Din. Do te vrednostne meje je prepuščenó okrajnim sodiščem, da izdajajo naloge (plačilne in v zavarovanje) kakor v mandatnem tudi v meničnem in čekovnem postopku in skladno s tem tudi razsojajo spore, nastale na osnovi ugovorov zoper omenjene naloge.⁸

Pripomniti bi bilo še, da naj se po načrtu⁹ razpravljajo pravdne stvari v vrednosti pravnega predmeta ne čez 500 dinarjev kot bagatelne, a zoper prvosodne potrjujoče sodbe prizivne stopnje ni dopustna revizija, ako vrednost pravnega predmeta 5000 Din ne presega.¹⁰ Razgovor o važnosti vrednostne meje pravnih stvari do 2000 Din pri razpravljanju in dokazovanju (§ 423 nač.) pridržujem posebni razpravi. Razen tega loči § 128, I. odst. načrta še med pravdami okraj. sodišč, kjer pravdni predmet ne presega 3000 Din, in onimi z vrednostjo pravdne stvari nad to mejo, ker odreja v slednjih primerih za primer, da sta na kraju sodišča najmanj dva odvetnika, zastopanje strank po odvetnikih.

O tem, kako naj se ume in določa vrednost spornega predmeta, vsebuje načrt bistveno iste predpise kakor sedaj veljavni zakon.¹¹ Splošna določba § 49 nač. (§ 54 s. prav.) ima nov pristavek, da veljajo isti predpisi tudi glede rešitve vprašanja, spada li stvar pred sodnika poedinca ali pred senat okrožnega sodišča. Nov je § 55 nač.¹², ki daje navodilo, da bodi pri sporih o nepremičninah sporna vrednost iznos, ki se jemlje kot vrednost procene za odmero davka.

Sedaj pa pretrimo določbe načrta, ki se tičejo vrednosti pravnega predmeta in nje pravne pomembnosti, nekoliko kritično.

Kakšni so bili podrobni nagibi, ki so vodili komisijo za sestavo načrta, da se je odločila za gori navedene vrednostne

⁸ § 45 nač.

⁹ § 543 nač.: § 448 c. pr. r.

¹⁰ § 96 nač.: § 502 c. pr. r.

¹¹ §§ 49 do 56 nač.: §§ 54 do 60 s. prav.

¹² prim. § 60 odst. II. s. pr., ki je v načrtu izpuščen. Ni pa razvidno, kateri davek da je mišljen v § 55 nač. Po načrtu zakona o neposrednih davkih se n. pr. zemljarina ne bo odmerjala po vrednosti zemljišča.

meje, ne zvemo tudi ne iz obrazloženja, priloženega načrtu. Prevladuje pač vobče naziranje, da so sporne stvari večje vrednosti važnejše, radi česar naj jim sodišče posveča večjo skrb, ko jih rešuje. Pravdne stvari z manjšo vrednostjo pravnega predmeta so pogostejše in če ne nujnejše, vsaj take, da je mogoča njih hitrejša rešitev. Slednje naj torej rešujejo na prvi stopnji številnejša okrajna sodišča, prvoomenjene pa zborna sodišča prve stopnje. Podobno naj se pravde porazdele tudi pri sodiščih, ki poslujejo kot prizivna sodišča. Tako igra glede stvarne pristojnosti glavno vlogo vrednost pravnega predmeta; porazdele naj se pravde po tem ključu tako med sodišči posameznih vrst, da je omogočena v vsakem primeru dovoljna in razmeroma hitra rešitev spora.

Kakšna je bila ureditev stvarne pristojnosti po gornjih vidikih v predvojni dobi? Kakor znano, poslovala so v Avstriji okrajna sodišča v pravnih stvareh z vrednostjo do 1000 K, kot malotne (bagatelne) razpravljale so se stvari, cenjene do 100 K, sodnik poedinec pri zbornih sodiščih prve stopnje je nastopal v pravnih stvareh z vrednostjo predmeta od 1000 K do 2500 K. Znano nam je, da je v predvojni dobi razmerje med zaposlenostjo avstrijskih okrajnih sodišč z onimi zbornih sodišč prve stopnje postajalo šele dovoljno po uvedbi sodnikov poedincev pri zbornih sodiščih prve stopnje. Stvarna pristojnost madžarskih okrajnih sodišč, kolikor jo je odločevala vrednost pravnega predmeta, je bila neprimerno večja, segala je do zneska 2500 K.¹³ V Bosni in Hercegovini¹⁴ je obsegalo v civilnopravnih stvareh področje okrajnih sodišč le pravdne stvari do zneska 600 K, a v Srbiji je bilo reševanje sporov z vrednostjo predmeta nad 200 Din (v nekaterih stvareh celo le nad 100 Din!) prepuščeno prvostopnim sudom, stvari pod to vrednostjo pa so spadale v podsodnost općinskih sudov.¹⁵

¹³ Bagatelne stvari — do vrednosti 50 K — so bile prepuščene rešitvi mirovnih občinskih sodišč (§ 758 nasl. madj. c. pr. r.).

¹⁴ Zak. od 1. sept. 1883 § 13 št. 1.

¹⁵ §§ 6 in 27 Zak. o postopku sudske u gradjanskim parnicama z dne 20. febr. 1865.

Najbolj je pač ustrezala pravnim in gospodarskim razmeram v mirovni dobi vrednostna meja 2500 K kakor jo je določeval madžarski civilnopravdni red. Posredno je bilo v Avstriji to dejstvo priznано s tem, ko se je z novelo k civilnopravdnemu redu z dne 1. junija 1914 drž. zak., št. 118, sodniku po edincu pri zbornih sodiščih prepustilo reševanje vseh sporov do gornje vrednostne meje. Ta ureditev stvarne pristojnosti sodišč v madžarskem civilnopravdnem redu temelji na gospodarsko zdravem uvaževanju, da išče pravico v pretežni množini pravnih primerov v poljedelski državi pri okrajnih sodiščih kmet zoper kmeta. Tu je na mestu, da bodi omogočeno kmetom, spraviti vse najrazličnejše spore, ki se morejo pojaviti tekom poljedelskih obratov, v rešitev pred okrajna sodišča. Tu morejo hitro in brez posebnih stroškov najti pravico. Saj je ravno ista misel velela zakonodavcu, da je pravne stvari določne vrste (n. pr. mezdne ali glede živinskih hib) sploh poveril v izključno rešitev okrajnim sodiščem. Tem načelom pač ne ustreza vrednostna meja 6000 Din, ki naj bo merodavna za stvarno pristojnost okrajnih sodišč, če se šteje, da pomeni 10 Din v sedanosti 1 predvojni dinar. Komisija, ki je sestavila načrt novega civilnopravnega reda, ni v motivih k načrtu utemeljila, zakaj da se je odločila za ta znesek in ne morebiti za 10.000 Din (avstr. s. pr.) ali celo za 25.000 Din (madž. c. pr.). V gospodarskem življenju naših poljedelcev pa so važni glede terjatev in dolgov često mnogo večji zneski kakor po 6000 Din, če si predočujemo le kupčije z živino, s poljskimi pridelki, lesom, ali če gre za nabavo poljedelskih strojev ali popravo zgradb.

Že iz tega vidika bi bilo želeti, da se zviša izdatno na znesek 6000 Din vrednostna meja, merodavna za stvarno pristojnost okrajnih sodišč. Škodilo bi prav nič, če bi ta meja znašala kar 20.000 Din.

Prav s tako ureditvijo stvarne pristojnosti okrajnih ter okrožnih sodišč, oprte na vrednost pravnega predmeta, bi se dosegla tudi povoljna porazdelitev tekočih pravnih oboje vrste.¹⁶

¹⁶ Zborna sodišča v Sloveniji so potrebna še nadaljne razbremenitve, nego je bila dosežena z min. uredbo 15. aprila 1924. To se vidi že iz tega,

Izvrstno se je obnesla po noveli z dne 1. junija 1914. drž. zak., št. 118, v Avstriji uvedena dodelitev civilnopravnih stvari (do vrednosti pravnega predmeta 2500 K, sedaj do vrednosti 125.000 Din) pri zbornih sodiščih prve stopnje sodniku po edincu. Nujno je treba priporočati, da se čim bolj razširi delokrog sodnikov po edincev pri okrožnih sodiščih, kolikor ta sodišča poslujejo kot pravdna sodišča prve stopnje. Po načrtu (§ 5) naj vrši sodno oblast pri okrožnih in trgovinskih sodiščih veče (senat), sodnik poedinec niti ni omenjen. Seveda izhajajo iz nadaljnje določbe (§ 6 nač.), da naj sodnik poedinec pri okrožnih in trgovinskih sodiščih na prvi stopnji razpravlja in sodi v pravnih stvareh glede imovinskih zahtevkov, če njih vrednost ne presega 10.000 Din. Ta vrednostna meja je na sebi silno majhna. Če obvelja ta določba, bo zopet v večini sporov pred zbornimi sodišči prve stopnje moral nastopati senat treh sodnikov. Izkazalo bi se, da zborna sodišča v sestavi, kakršna je sedaj v Sloveniji in Dalmaciji, ne bodo zmogla dela na tem polju, saj ga še sedaj komaj zmagujejo, ko nastopa na prvi stopnji senat le v prilično vsaki šesti ali sedmi pravdi. Zastoj civilnih pravnih stvari pri zbornih sodiščih prve stopnje je še vedno velik, dasi je delo zbornih sodišč prve stopnje na tem polju naravnost požrtvovalno. Če utegne določba § 6 nač. v dani obliki obveljati, zvišati bi bilo vrednostno mejo, do katere naj opravlja pri okrožnih sodiščih posle sodišča prve stopnje sodnik poedinec, na 150.000 Din, kajti sedanja, na 125.000 Din določena, je še vedno prenizka. Sploh pa uči izkušnja, da se pravde, kjer je razpravljal in sodil na prvi stopnji sodnik poedinec, od onih, ki so se izvedle pred senatom, prav nič ne ločijo v tem smislu, kakor da bi bilo v slednjih pravno gradivo temeljiteje zbrano in skladno ker je pri vseh štirih zbornih sodiščih, kot sodiščih prve stopnje v državljskih pravnih stvareh bilo vloženih tožb (vštevši menične) v letu 1925 5672, v letu 1926 pa še vedno 4926. Pri 49 okrajnih sodiščih Slovenije je pa bilo vloženih skupaj tožb v letu 1925 22.970, v letu 1926 pa 24.031. V slednjih številkah so vštete tudi bagatelne stvari, katerih je v letu 1925 bilo 867, v letu 1926 pa skupaj le 988. Opominjevalne stvari, kjer ni bilo vsled ugovorov spornega posopanja, gorenjim številkam okrajnih sodišč niso prištete. Pripomniti pa je treba še, da načrt opominjevalnega postopanja po našem vzorcu sploh ne pozna.

s tem tudi razsoja boljša. Prizivna sodišča kaj redko v prvostopnih senatnih pravnih pravnih vidkih, da se je stvar presojava iz različnih stvarnih ali pravnih vidikov. Razpravo vodi in s tem zbira pravdno gradivo skoro izključno predsednik senata, med vso to dolgotrajno dobo razpravljanja sta člana senata le pasivna poslušalca in njih dragocena pravna moč ne prihaja in niti ne more priti prav nič do veljave. Ves drug je seveda položaj v senatih druge stopnje, kjer ni več zbirati pravnega gradiva, marveč le premostrivati že uveljavljena ali ugotovljena dejstva ter njih pomen za razsojo. Ali ne bi bilo zato bolj na mestu, da bi § 7 načrta prepuščal razpravljanje in razsojo v vseh pravnih sporih, za katere so okrožna in trgovinska sodišča kot sodišča prve stopnje pristojna, sodniku poedinu? Kjer bi pa glede na veliko vrednost ali važnost spornega predmeta ali glede na dejstveno in pravno zamotanost stvari bil senat mesto sodnika poedinca bolj na mestu, naj bi se razprava vršila pred senatom. To bi se pa smelo zgoditi le na predlog, stavljen že v tožbi, o čemer bi sklepalo po opravi prvega naroka in vložiti odgovora na tožbo sodišče, ne da bi bil dopusten zoper tak sklep pravni lek.

Za razpravljanje in razsojo veljajo naj tudi po načrtu¹⁷ glede takozvanih malotnih (bagatelnih) stvari posebni predpisi. Kakor že povedano, naj se štejejo za malotne vse pravdne stvari, kjer vrednost pravnega predmeta ne presega 500 Din. Res ta vrednostna meja z daleka ne dosega razmeroma one, ki je bila v predvojni in medvojni dobi po § 448 c. pr. r. glede takih sporov določena. Povse pravilno je tu stališče načrta; ne razširja naj se preveč razpravljanje in sojenje, zoper katero praviloma ni mogoča remedura na drugi stopnji. Vestnemu sodniku je baš radi tega premnogokrat mučno razsojati v bagatelnih stvareh, kjer se težave v stvarnem in pravnem oziru včasih prav tako nakopičijo, kakor v milijonski pravdi.

Govorili smo že zgoraj o razlogih, radi katerih je imeti kot prenizko vrednostno mejo 6000 Din merodajno po § 44 št. 1 načrta (§ 49 št. 1 c. pr. r.) za stvarno pristojnost okrajnih

¹⁷ §§ 543 nasl. nač.: §§ 448 nasl. c. pr. r.

sodišč. Potrebne ravnotežja s poslovanjem okrožnih sodišč tudi nikakor ne bo vpostavilo dejstvo, da se stvarna pristojnost okrajnih sodišč po načrtu¹⁸ nekoliko razširi, ker naj v bodoče okrajna sodišča do vrednostne meje 6000 Din rešujejo tudi menične in čekovne stvari. Takih stvari pa se ne bo preobilo natekalo pri okrajnih sodiščih, kakor jih do omenjene vrednostne meje že sedaj skoro ni najti pri trgovinskih sodiščih.

Pa še v drugem oziru bi bilo zvišanje vrednostne meje nad 6000 Din pomembno. Nova in dalekosežna je določba § 128 prvega odst. nač., da morata stranki biti zastopani tudi pri okrajnih sodiščih po odvetnikih, ako se na kraju sodišča nahajata najmanj dva odvetnika in pravdni predmet presega 3000 Din. Zoper to novo določbo bi bil pomislek le toliko, kolikor se zdi, da je znesek 3000 Din nekoliko prenizek. V manjših stvareh je štedenje s stroški na mestu, strankam naj se tu daje možnost, da brez zastopnikov pred okrajnim sodiščem iščejo pravico. Na vsak način pa bi bilo uvesti tako prisilno zastopstvo po odvetnikih, recimo pri pravnih stvareh od vrednosti 5000 Din naprej, ako bi okrajna sodišča stvarno postala pristojna tudi za pravde z vrednostjo predmeta nad 10.000 Din ali celo do 20.000 Din.¹⁹ Kakor smo že čuli, je znesek 5000 Din že itak pomemben, ker zoper soglasne sodbe prve in druge stopnje, kjer ni odločeno o višjem znesku, po načrtu (§ 596) pravni lek revizije ni dopusten.

¹⁸ § 45 načrta.

¹⁹ Po madžarskem civilnopravnem redu (§ 94 odst. I.) je pri stvareh s predvojno vrednostjo nad 1000 K, pri meničnih stvareh celo ne glede na vrednost predvojnega predmeta bilo ukazano prisilno zastopstvo po odvetnikih, ne oziraje se na število odvetnikov, bivajočih na sedežu okrajnega sodišča.

